การออมของครัวเรือนไทย: มองภาพสะท้อนจากครัวเรือนคนรุ่นเกิดล้าน

กุศล สุนทรธาดา
ธารทิพย์ จินดาคำ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล

kusol.soo@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการออมและปริมาณการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้านรวมทั้งปัจจัยครัวเรือนที่ส่งผลต่อการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2554 ที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผลการศึกษารายได้ รายจ่าย และการออมต่อเดือนของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน พบว่า แม้ว่าครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้านมีการออมเกือบร้อยละ 70 แต่ครัวเรือนมีจำนวนเงินออมเฉลี่ยค่อนข้างต่ำกล่าวประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน (เพียงร้อยละ 23 ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์การออมที่ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของรายได้เพื่อจะได้มีเงินออมเหลือไว้ใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ และที่น่าเป็นห่วง ครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดมีการออมต่ำกว่า 2,100 บาทต่อเดือน ซึ่งอาจมีเงินออมสะสมไม่เพียงพอถึงเกษียณอายุ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนไทยที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้สมการถดถอยแบบเป็นขั้นตอน พบว่า รายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการออมของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอธิบายได้ถึงร้อยละ 20 และ 15 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรที่มีผลทางอ้อมต่อการออมของครัวเรือนคือ ร้อยละของสมาชิกครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาและอาชีพหลักของครัวเรือน (อธิบายเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 2) ดังนั้น การเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายจึงเป็นมาตรการที่ทั้งครัวเรือนคนรุ่นเกิดล้านและภาครัฐต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน โดยครัวเรือนควรมีการกำหนดเงินออมในแต่ละเดือนก่อนนำไปใช้จ่ายการลดค่าครองชีพของครัวเรือนด้วยมาตรการต่าง ๆ และกระตุ้นให้คนรุ่นเกิดล้านทำงานให้นานขึ้นเพื่อยืดระยะเวลาการออม

[วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 33 ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ.2557]

คำสำคัญ: การออม, ครัวเรือนไทย, ประชากรรุ่นเกิดล้าน

Thai Household Savings: Reflections from Million Birth Cohort Households

Kusol Soonthorndhada
Tarntip Chindakum

Institute for Population and Social Research
Mahidol University

kusol.soo@mahidol.ac.th

ABSTRACT

The objectives of this research are to examine the savings and amount of money saved by Thai households from the million birth cohort population, as well as the factors influencing household saving. Savings data was derived from the Socio-economic Survey of households in the year 2554 B.E., collected by the National Statistical Office. Results of descriptive analysis showed that almost 70% of the million birth cohort households had savings, but the average amount of household savings was rather low. Households saved about 6,000 baht per month on average (only 23% of monthly income), which is relatively low compared to the criteria that one-third of household income should be saved in order to have some saving to use after retirement. It is more concerning that half of the households saved less than 2,100 baht per month; this saving may not be accumulated up to retirement. Factors influencing household saving were analyzed using Stepwise Regression Analysis. Findings revealed that the two main direct factors affecting household saving were household income and expenditure per month, explaining about 20% and 15%, respectively. The other two variables indirectly affecting household saving were the percent of household members educated higher than secondary school and the household's main occupation (explaining only 2%). The urgent task of households and the government are to increase income and decrease expenditure by determining savings at a certain rate before expenses, decreasing the cost of living and encouraging this population cohort to work longer in order to prolong saving.

[Thammasat Journal, Volume 33 No.1, 2014]

Keyword: Saving, Thai household, Million birth cohort population

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงอายุ (Aging society) แล้วตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.2550 เพราะมีประชากรสูงอายุ มากกว่าร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ (มากกว่า 7 ล้านคน) โดยคาดว่าในปี พ.ศ.2565 สัดส่วนของประชากรสูงอายุจะเพิ่มเป็นร้อยละ 20.5 ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ (Aged society) ในขณะนั้นประชากรรุ่นเกิดล้านหรือรุ่นที่มีอัตราการเกิดสูงที่สุด (35–40 คนต่อประชากร 1,000 คน หรือประมาณร้อยละ 3 ต่อปี) ซึ่งปัจจุบันอายุประมาณ 30-50 ปี กำลังก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างเต็มตัว (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2550) แต่สัดส่วนของประชากรวัยแรงงานที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลประชากรสูงอายุนั้นกลับลดน้อยลง ทำให้สัดส่วนของประชากรสูงอายุที่เป็นภาระพึ่งพิงเพิ่มสูงขึ้น เมื่อประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลประชากรสูงอายุเพิ่มมากขึ้น ทำให้รายได้ การออม และการลงทุนของประชากรวัยแรงงานลดลง ส่งผลทำให้การออมในระดับภาคครัวเรือนลดลงด้วย (ศิริวรรณ ศิริบุญ และ ชเนตตี มิลินทางกูร, 2551) ผู้สูงอายุต้องดำเนินชีวิตในช่วงบั้นปลายชีวิตด้วยเงินออมที่ตนสะสมมาตลอดช่วงชีวิตการทำงาน ถ้าหากผู้สูงอายุมีเงินออมไม่เพียงพอจะทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ไม่ดีกลายเป็นปัญหาที่ทางภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแล ซึ่งจะส่งผลให้การออมในระดับประเทศลดลงตามมาด้วย (นวพร วิริยานุพงศ์, 2556)

การออม คือ ส่วนของรายได้ที่เหลือจากการใช้จ่ายที่ได้มาโดยวิธีการเก็บหอมรอมริบ การใช้จ่ายอย่างประหยัด ซึ่งมีทั้งรูปแบบที่เป็นตัวเงินและรูปแบบที่ไม่เป็นตัวเงิน และจะพอกพูนขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป โดยจะออมไว้เพื่อความมั่นคง ได้แก่ การออมเงินเพื่อใช้จ่ายในกรณีฉุกเฉิน ออมเพื่อเกษียณ หรือการเก็บสะสมเงินไว้เพื่อใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ หรือออมเพื่อการทำธุรกิจหรือลงทุนในตลาดที่สามารถทำให้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น หรือเป็นทุนสำหรับการลงทุนในประเทศ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2526) ดังนั้น การออมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถกำหนดเป้าหมายที่วางไว้ในอนาคตให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ นอกจากนี้ เงินออมยังใช้สำหรับแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนทางการเงินที่อาจเกิดขึ้นอย่างคาดไม่ถึงได้ด้วย เช่น ปัญหาสุขภาพหรือภัยพิบัติต่าง ๆ ดังนั้น การเตรียมความพร้อมทางด้านการออมและการมีการออมอย่างสม่ำเสมอในชีวิต จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิต โดยเฉพาะคนในวัยสูงอายุที่ความสามารถในการหารายได้ลดลง (กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์, 2552)

จากสถานการณ์การออมในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมา พบว่า การออมของภาคครัวเรือนไทยส่วนใหญ่มีอัตราที่ลดลงเรื่อย ๆ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) กว่าร้อยละ 83 ของประชากรไทยไม่มีการออมเงินเป็นประจำ (กาญจนา หงษ์ทอง, 2550) และมีการออมไม่ถึงร้อยละ 10 ของรายได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาคครัวเรือนไทยยังไม่ให้ความสำคัญกับการเตรียมตัวด้านการออมเท่าที่ควร เพราะอัตราการออมที่เหมาะสมสำหรับภาคครัวเรือนไทยควรอยู่ที่ร้อยละ 30 ของรายได้ (เชาว์ เก่งชน, 2556) ดังนั้น ประชากรไทยจึงควรให้ความสำคัญกับการออมของภาคครัวเรือนไทยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะประชากรวัยแรงงานที่ส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นเกิดล้านและกำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอนาคตอีก 10–30 ปีข้างหน้า เพื่อจะได้นำเงินออมไปใช้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ แต่การศึกษาที่ผ่านยังมีการศึกษาคนกลุ่มนี้น้อยมาก ที่มีอยู่จะเป็นการศึกษาคนเฉพาะบางกลุ่มของประชากรรุ่นเกิดล้าน ได้แก่ การสำรวจกลุ่มตัวอย่างประชากรอายุระหว่าง 30-59 ปี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชากรรุ่นเกิดล้าน จำนวน

6,996 คน (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2551) พบว่า ร้อยละ 60 เท่านั้นที่มีการเตรียมการด้านการออม การศึกษาพฤติกรรมการออม และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของพนักงานธนาคารแห่งหนึ่ง พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมของพนักงานธนาคารฯ ได้แก่ เพศ อายุ และรายได้ (วราภรณ์ กิตติวรบุตรม, 2549) แต่การศึกษาดังกล่าวยังขาดประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็น เช่น การออม ปริมาณการออมและปัจจัยด้านครัวเรือนที่ส่งผลต่อการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ ดังนั้น การศึกษาในประเด็นดังกล่าวจะช่วยให้สามารถเตรียมวางนโยบายเพื่อรับมือกับการก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรรุ่นเกิดล้านเพื่อให้การดำเนินชีวิตของประชากรรุ่นเกิดล้านเป็นไปอย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีเมื่อถึงวัยสูงอายุ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และไม่เป็นภาระให้กับประชากรวัยแรงงานที่เป็นลูกหลาน

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออมและปริมาณการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน

วิธีในการศึกษา

การศึกษาการออมและปริมาณการออมของครัวเรือนไทยที่มีประชากรรุ่นเกิดล้านเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2554 (แบบสำรวจสมาชิกและการใช้จ่ายครัวเรือน และแบบสำรวจรายได้ของครัวเรือน) ซึ่งจัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติจากครัวเรือนตัวอย่างทุกจังหวัดทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 52,000 ครัวเรือน ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเฉพาะที่มีประชากรรุ่นเกิดล้านหรือครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนอายุ 28–48 ปีเท่านั้น [(1)] เพื่อให้ได้ภาพสะท้อนการออมของกลุ่มคนที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยในอนาคต ตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 26,103 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.2 ของจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณาเบื้องต้น ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่ามัธยฐาน และค่าฐานนิยม ในการอธิบายรายได้ รายจ่าย และการออมต่อเดือนของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน และตารางไขว้ที่แสดงคุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้านจำแนกตามการออมและไม่ออม ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนไทยที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน โดยมีตัวแปรตามคือ การออมของครัวเรือนไทยที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน เนื่องจากในแบบสอบถามไม่มีข้อคำถามเกี่ยวกับการออมโดยตรง แต่มีข้อมูลเกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน จากแนวคิดของจอห์น เมนาดเคนส์ (Keyes อ้างใน รัตนา สายคณิต, 2521) สามารถวัดการออมอย่างคร่าว ๆ โดยวิธีการคำนวณคือ นำรายได้ลบกับรายจ่ายจะได้จำนวนเงินที่ออม ถ้าค่าเป็นบวกถือว่ามีการออม แต่ถ้าติดลบหรือเป็นศูนย์ถือว่าไม่มีการออม (ให้ค่าเป็น 0) แต่เนื่องจากปริมาณการออมอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอื่น เช่น จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (จำนวนสมาชิกในครัวเรือนยิ่งมากรายได้ก็มากและอาจทำให้มีการออมมากตามไปด้วย) จำนวนสมาชิกที่ทำงานในครัวเรือน และอาชีพ เป็นต้น จึงเลือกใช้สัดส่วนหรือร้อยละการออมของครัวเรือน ซึ่งคิดจากจำนวนเงินออมเทียบกับรายได้ครัวเรือน ตัวแปรอิสระคือ ปัจจัยครัวเรือนที่ได้จากการสำรวจและนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทั้งหมด 14 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้ที่ทำงานหารายได้และผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง จำนวนผู้ที่เป็นภาระทั้งหมดในครัวเรือน จำนวนเด็กในครัวเรือน จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน จำนวนผู้พิการในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่

ได้รับสวัสดิการและการช่วยเหลือจากภาครัฐ จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยม อาชีพหลักของครัวเรือน สถานภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย เขตที่อยู่อาศัย หนี้สิน ภาค รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน โดยก่อนทำการวิเคราะห์ได้มีการทดสอบสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระทุกตัว พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีค่าไม่เกิน 0.5 แต่เนื่องจากค่ารายได้มีค่าผันแปรสูง ก่อนนำเข้าสมการจึงได้ใส่ค่า log (take log รายได้) ซึ่งตัวแปรทุกตัวรวมทั้งตัวแปรตามเป็นตัวแปรต่อเนื่อง จึงใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise regression analysis)

ผลการศึกษา

1. รายได้ รายจ่าย และการออมต่อเดือนของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน

ครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้านมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 26,000 บาทต่อเดือน แต่ส่วนใหญ่มีรายได้กระจุกตัวอยู่ที่ 12,000 บาทต่อเดือนโดยฐานนิยม มีรายจ่ายเฉลี่ยประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน ซึ่งส่วนใหญ่มีรายจ่ายกระจุกตัวอยู่ที่ประมาณ 7,500 บาทต่อเดือนโดยฐานนิยม มีการออมกือบร้อยละ 70 แต่ครึ่งหนึ่งมีการออมต่ำกว่า 2,105 บาทต่อเดือนโดยมัธยฐาน การออมต่อครัวเรือนประมาณ 6,000 บาทต่อเดือนโดยเฉลี่ยหรือคิดเป็นร้อยละ 23 ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (หรือประมาณ 72,000 บาทต่อปี) (ตาราง 1 และ 2)

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่ามัธยฐาน และค่าฐานนิยมของรายได้ รายจ่าย และการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน (หน่วย: บาทต่อเดือน)

	ค่าเฉลี่ย	**ค่าสูงสุด**	**ค่าต่ำสุด**	**ค่ามัธยฐาน**	**ค่าฐานนิยม**
รายได้	26,039.75	854,601	336	18,227	12,000
รายจ่าย	20,032.91	457,165	1,745	15,550	7,460
การออม	6,006.84	772,938	-288,607	2,105	-1,180

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนประชากรรุ่นเกิดล้านที่มีการออม/ไม่ออม

การออม	**จำนวน (ครัวเรือน)**	**ร้อยละ**
ไม่ออม	8,114	31
ออม	17,979	69
รวม	**26,093**	**100**

2. การออมจำแนกตามคุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน

ความแตกต่างของการออมและไม่ออม เมื่อพิจารณาตามคุณลักษณะของครัวเรือน พบว่า คุณลักษณะต่าง ๆ ของครัวเรือนเกือบทุกตัวมีความสัมพันธ์กับการออมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ยกเว้นจำนวนผู้พิการในครัวเรือน ซึ่งถือว่าเป็นภาระของครัวเรือน) กล่าวคือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนยิ่งมาก สัดส่วนการออมยิ่งลดลงแต่ไม่มากนัก เช่นเดียวกับจำนวนผู้ที่เป็นภาระทั้งหมดในครัวเรือน ในขณะที่ครัวเรือนที่มีจำนวนผู้ที่ทำงานหารายได้ยิ่งมาก สัดส่วนการออมยิ่งมากตาม ส่วนครัวเรือนที่มีจำนวนเด็กในครัวเรือนยิ่งมาก ยิ่งมีการออมลดลงตามจำนวนเด็กที่มากขึ้น ตรงข้ามกับการมีจำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือนยิ่งมาก ยิ่งมีการออมเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุวัยต้นที่ยังสามารถทำงานเพื่อช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวจึงทำให้การออมเพิ่มขึ้น ส่วนครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับสวัสดิการหลายคน ยิ่งมีการออมน้อยลง แต่ถ้าครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมยิ่งมาก ยิ่งมีการออมมากขึ้น สำหรับครัวเรือนที่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตรกรรม ต้องเช่าที่อยู่อาศัย อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล และมีภาระหนี้สินจะมีการออมน้อยกว่าครัวเรือนที่มีอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรม ไม่ต้องเช่าที่อยู่อาศัย อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล และไม่มีภาระหนี้สิน ส่วนภาคที่อาศัย พบว่า ครัวเรือนในกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนการออมสูงที่สุด (ร้อยละ 78) รองลงมา ได้แก่ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคใต้ ภาคเหนือ (ร้อยละ 69-70) และภาคอีสาน (ร้อยละ 64) ตามลำดับ และหากมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับหรือสูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนทั่วประเทศ จะมีการออมมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนทั่วประเทศ (ตาราง 3)

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของการออม จำแนกตามคุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน

คุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน	จำนวน		ร้อยละ		χ^2
	ไม่ออม	ออม	ไม่ออม	ออม	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน					15.93***
อยู่คนเดียว	689	1,635	30	70	
อยู่ 2-3 คน	3,513	8,112	30	70	
อยู่ 4-5 คน	3,057	6,330	33	67	
อยู่ตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป	855	1,902	31	69	
จำนวนผู้ที่ทำงานหารายได้และผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง					
ไม่มี	249	367	40	60	
มี 1-2 คน	6,200	12,939	32	68	
มีตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป	1,665	4,673	26	74	

คุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน	จำนวน		ร้อยละ		χ^2
	ไม่ออม	ออม	ไม่ออม	ออม	
จำนวนผู้ที่เป็นภาระทั้งหมดในครัวเรือน					39.1***
ไม่มี	3,938	9,460	29	71	
มี 1-2 คน	3,823	7,856	33	67	
มีตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป	353	663	35	65	
จำนวนเด็กในครัวเรือน					128.5***
ไม่มี	3,518	9,112	28	72	
มี 1-2 คน	4,193	8,212	34	66	
มีตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป	403	655	38	62	
จำนวนผู้สูงอายุในครัวเรือน					36.78***
ไม่มี	5,929	12,488	32	68	
มี 1-2 คน	2,169	5,433	29	72	
มีตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป	16	58	22	78	
จำนวนผู้พิการในครัวเรือน					5.43
ไม่มี	7,571	16,910	31	69	
มี 1-2 คน	512	1,005	34	66	
มีตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป	31	64	33	67	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับสวัสดิการและการช่วยเหลือจากภาครัฐ					
ไม่มี	98	247	28	72	
มี 1-2 คน	1,757	4,402	29	72	
มีตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป	6,259	13,330	32	68	
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยม					423.65***
ไม่มี	6,148	11,406	35	65	
มี 1-2 คน	1,885	5,999	24	76	
มีตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป	81	574	12	88	
อาชีพหลักของครัวเรือน					16.61***
ในภาคเกษตร	5,236	11,128	32	68	
นอกภาคเกษตร	2,878	6,851	30	70	

คุณลักษณะทั่วไปของครัวเรือน	จำนวน		ร้อยละ		χ^2
	ไม่ออม	ออม	ไม่ออม	ออม	
สถานภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย					7.13**
ไม่เสียค่าเช่า	6,090	13,774	31	69	
เสียค่าเช่า	2,012	4,187	33	68	
เขตที่อยู่อาศัย					122.71***
ในเขตเทศบาล	4,531	11,340	29	72	
นอกเขตเทศบาล	3,583	6,639	35	65	
หนี้สิน					110.38***
ไม่มีหนี้สิน	2,966	7,816	28	73	
มีหนี้สิน	5,148	10,163	34	66	
ภาค					139.36***
กทม.	375	1,331	22	78	
กลาง (ไม่รวม กทม.)	2,331	5,503	30	70	
เหนือ	1,771	3,992	31	69	
อีสาน	2,450	4,431	36	64	
ใต้	1,187	2,722	30	70	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน					2,036.31***
ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั่วประเทศ	6,760	9,748	41	59	
เท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั่วประเทศ	1,354	8,231	31	69	
รายจ่ายครัวเรือน					12.86***
ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั่วประเทศ	4,752	10,110	32	68	
เท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั่วประเทศ	3,358	7,873	30	70	

หมายเหตุ **p > 0.01, ***p > 0.001

3. ปัจจัยที่ส่งต่อการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบว่ามีตัวแปรอิสระใดบ้างที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise regression analysis) โดยตัวแปรตามและตัวแปรอิสระทั้ง 14 ตัวเป็นตัวแปรต่อเนื่อง โดยใส่ตัวแปรอิสระเข้าไปเป็นขั้นตอน พบว่า มีตัวแปรอิสระเพียง 4 ตัวที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนอย่างนัยสำคัญทางสถิติ (***p > 0.001) (ตัวแปรที่เหลือซึ่งไม่มีนัยสำคัญจะถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ไป) ได้แก่ รายได้ครัวเรือน รายจ่ายครัวเรือน เปอร์เซ็นต์สมาชิกครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมต่อจำนวนสมาชิกทั้งหมด และอาชีพหลักครัวเรือน ตัวแปรที่อธิบายการออมของครัวเรือนได้มากที่สุดคือ รายได้ครัวเรือนและรายจ่ายครัวเรือน โดยตัวแปรดังกล่าวอธิบายการออมของครัวเรือน ได้ร้อยละ 20 และ 15 ตามลำดับ ในขณะที่ร้อยละของสมาชิกครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาต่อสมาชิกทั้งหมดและอาชีพหลักของครัวเรือนอธิบายการออมของครัวเรือน ได้เพียงร้อยละ 2 เท่านั้น ซึ่งทุกตัวมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับตัวแปรตาม (เช่น รายได้ยิ่งสูง โอกาสที่ครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้านจะมีการออมก็ยิ่งสูง) ยกเว้นรายจ่ายครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์ในทางลบแสดงว่า รายได้และรายจ่ายมีผลโดยตรงต่อการออมค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับกับตัวแปรอื่น ๆ แต่มีทิศทางความสัมพันธ์ที่ตรงข้ามกันคือ รายได้มีความสัมพันธ์ในทางบวก ส่วนรายจ่ายมีความสัมพันธ์ในทางลบ ดังนั้น การจะเพิ่มการออมต้องเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายเป็นหลัก สอดคล้องกับทฤษฎีรายได้ รายจ่ายและการออมของนักเศรษฐศาสตร์ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ที่กล่าวว่า รายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดการบริโภคและการออม ส่วนปัจจัยอื่นถือเป็นปัจจัยทางอ้อม (อ้างใน รัตนา สายคณิต, 2521 และ วรัญญา ไชยทารินทร์, 2554) ส่วนการศึกษาและอาชีพจะมีผลต่อการเพิ่มรายได้เท่านั้น (รัชศักดิ์ ค่อยประเสริฐ, 2553) เพราะถ้าสมาชิกในครัวเรือนมีการศึกษาสูง มีอาชีพที่มั่นคง จะมีโอกาสที่จะมีรายได้สูงขึ้น (ตาราง 4)

ตาราง 4 ค่าประมาณสัมประสิทธิ์สมการถดถอยและสัมประสิทธิ์การกำหนด จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อร้อยละการออมต่อรายได้ครัวเรือน

คุณลักษณะของครัวเรือน	b	Beta	R Square
รายได้ครัวเรือน	0.0001	0.451***	0.204
รายได้ครัวเรือน	0.0001	0.783***	0.347
รายจ่ายครัวเรือน	-0.001	-0.504***	
รายได้ครัวเรือน	0.0001	0.770***	0.374
รายจ่ายครัวเรือน	-0.001	-0.532***	
ร้อยละสมาชิกครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา	0.069	0.100***	
อาชีพหลักของครัวเรือน	0.953	0.023***	

หมายเหตุ 1) ค่า b หมายถึง ค่าประมาณสัมประสิทธิ์การถดถอย (Regression coefficient)

2) ค่า Beta หมายถึง ค่าประมาณสัมประสิทธิ์การถดถอยที่ปรับให้เป็นค่ามาตรฐาน (Standardized regression coefficient)

3) ค่า R Square หมายถึง ค่าประมาณสัมประสิทธิ์การกำหนด (Coefficient of Determination)

บทสรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาสามารถให้ภาพการออมของครัวเรือนประชากรรุ่นเกิดล้านที่กำลังจะกลายเป็นครัวเรือนผู้สูงอายุได้ว่า ครัวเรือนประชากรรุ่นเกิดล้านที่ไม่มีการออมเลยมีมากถึงร้อยละ 30 ของครัวเรือนทั้งหมด แม้ว่าจะมีครัวเรือนที่มีการออมมีร้อยละ 70 แต่เงินออมต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ยก็ยังต่ำอยู่ประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน หรือประมาณร้อยละ 23 ของรายได้ต่อเดือนโดยเฉลี่ย ซึ่งถือว่าต่ำกว่าเกณฑ์การออมโดยทั่วไปที่กำหนดต่ำกว่า 1 ใน 3 ของรายได้เพื่อจะได้มีเงินออมเหลือไว้ใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ เมื่อพิจารณาจากค่ามัธยฐานจะพบว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดมีการออมต่ำกว่า 2,100 บาทต่อเดือนโดยเฉลี่ย สำหรับปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการออมได้แก่ รายได้และรายจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการออมกับกระแสรายได้และรายจ่าย (อ้างใน รัชศักดิ์ ค่อยประเสริฐ, 2553) อาชีพหลักของครัวเรือนอาชีพในภาคเกษตรกรรมทำให้การออมของครัวเรือนมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กัญญา อภิพรชัยสกุล (2552) ที่พบว่า อาชีพในภาคเกษตรกรรมมีหลักประกันด้านเศรษฐกิจน้อยกว่าอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ดังนั้น ครัวเรือนของคนรุ่นเกิดล้านที่กำลังจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุในอนาคตยังขาดหลักประกันความมั่นคงทางด้านการเงินเป็นส่วนใหญ่ และเป็นการยากที่คนรุ่นนี้จะอยู่ได้อย่างสุขสบายในยามชราภาพโดยไม่มีเงินออมจำนวนพอสมควร โดยเฉพาะผู้ที่มีปัญหาสุขภาพหรือโรคเรื้อรัง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งรัดให้คนรุ่นเกิดล้านเพิ่มทักษะความสามารถของตนเองเพื่อพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้นให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพราะแรงงานกลุ่มนี้ยังคงต้องทำงานเพื่อเลี้ยงชีพไปจนกว่าร่างกายจะทำไม่ไหว สำหรับปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อการออมคือ การเพิ่มรายได้และการลดรายจ่ายลง ส่วนปัจจัยอื่นเป็นปัจจัยทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นระดับการศึกษาที่จะเป็นฐานของรายได้ ซึ่งก็หมายความว่าในอนาคตคนรุ่นเกิดล้านต้องมีพื้นฐานการศึกษาไม่น้อยกว่ามัธยมศึกษาไปจนถึงปริญญาตรี และอาชีพควรเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้เพียงพอที่จะออมเพื่อให้มีหลักประกันในยามชราภาพแก่ตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ภาครัฐมีความจำเป็นที่จะกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชากรรุ่นเกิดล้านที่กำลังก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุในอีกประมาณ 10 ปีข้างหน้า ดังนี้

1) เพิ่มรายได้ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทักษะและความสามารถของแรงงานสูงอายุให้มีศักยภาพ สามารถทำงานต่อไปตราบใดที่ยังสามารถทำงานได้ โดยให้มีการเตรียมตัวด้านสุขภาพให้แข็งแรง และหมั่นออกกำลังกาย รวมทั้งการเพิ่มโอกาสในการทำงาน โดยการขยายหรือยืดอายุเกษียณออกไป

2) ลดรายจ่ายและปรับเปลี่ยนวิธีการออม ทั้งค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหรือต้นทุนการผลิตต้องลดลง และส่งเสริมให้มีการหักรายได้เพื่อการออมไว้ก่อน (เช่น ออมอย่างต่ำร้อยละ 30 ของรายได้) ก่อนนำไปใช้จ่าย โดยไม่รอให้จ่ายแล้วเหลือเท่าไรค่อยนำมาออมเช่นที่ผ่านมา เพื่อในอนาคตจะได้มีเงินออมไว้ใช้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุมากขึ้นสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจให้นานที่สุดได้

3) ส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาคุณภาพแรงงาน โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีประชากรรุ่นเกิดล้าน ควรยกระดับการศึกษาให้สูงกว่ามัธยมศึกษาและมีการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน สำหรับครัวเรือนที่มีอาชีพหลักด้านเกษตรกรรมต้องเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยี ให้สามารถลดค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิตลง เพื่อให้มีรายได้สูงขึ้นกว่ารายจ่ายและลดภาระหนี้สิน

เชิงอรรถ

(1) ประชากรรุ่นเกิดล้าน หมายถึง ประชากรที่เกิดระหว่างปี พ.ศ.2506 ถึงปี พ.ศ.2526 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยมีอัตราการเกิดเกินกว่าล้านคนต่อปีนับถึงปี พ.ศ. 2554 (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2550)

เอกสารอ้างอิง

<u>ภาษาไทย</u>

กัญญา อภิพรชัยสกุล. (2552) *หลักประกันด้านเศรษฐกิจเพื่อวัยสูงอายุ: ศึกษากลุ่มประชากรอายุ 40–59 ปี จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

กานดา ศิริพานิช และ สุวรรณา อภัยบัณฑิตกุล. (2552). *สภาวการณ์การออมภาคครัวเรือนของไทย*. สำนักนโยบายการออมและการลงทุน.

กาญจนา หงษ์ทอง. (2550). *ภาวะเสี่ยงทางการเงินของคนไทย*. สืบค้น 11 มีนาคม 2557 จาก http://www.tlcthai.com

เชาว์ เก่งชน. (2556). *การออมของคนไทย–โลกการเงิน*. หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันจันทร์ที่ 13 สิงหาคม พ.ศ.2556.

นวพร วิริยานุพงศ์. (2556). *วาระแห่งชาติรับมือ "สังคมผู้สูงอายุ" ส่งเสริมการออม...เพิ่มผลิตภาพแรงงาน*. ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. สืบค้น 20 สิงหาคม 2556 จาก http://www.prachachat.net

ปัทมา ว่าพัฒนวงศ์ และคณะ. (2556). *การศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศจากผลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553–2583*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2550). *ระเบิดประชากรสามลูกในประเทศไทย*. จดหมายข่าวประชากรและการพัฒนา: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2551). *การขยายกำหนดเกษียณอายุและการออมสำหรับวัยเกษียณอายุ (electronic resource) = The Extension of working age and saving scheme for retirement*.
สืบค้น 15 กันยายน 2556 จาก
http://tdri.or.th

วราภรณ์ กิตติวรบุตร. (2549). *ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของพนักงานธนาคารกสิกรไทยจำกัด [มหาชน] ในเขตกรุงเทพมหานคร*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2551). *รายงานการศึกษาโครงการสร้างระบบการติดตามและประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริวรรณ ศิริบุญ และ ชเนตตี มิลินทางกูร. (2551). *ผู้สูงอายุ. ฐานข้อมูลประชากร (ฝ่ายวิจัยและศูนย์สารสนเทศฯ)*: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สืบค้น 11 มิถุนายน 2556 จาก
http://www.cps.chula.ac.th

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2554 ทั่วราชอาณาจักร*. สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

รัตนา สายคณิต. (2521). *มหเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์*.

รัชศักดิ์ ค่อยประเสริฐ. (2553). *แบบแผนการออมภาคครัวเรือน ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2526). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

วรัญญา ไชยทารินทร์. (2554). *รูปแบบการออมของครัวเรือนในภาคเกษตร*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาเชียงใหม่.

<u>ภาษาอังกฤษ</u>

LOUIS, ST. (2011). *New Research on Retirement Saving: Gen Y is Generation Procrastination.*
Retrieved April 17, 2014 from
https://about.scottrade.com